
DORIVOR O'SIMLIK- ALOE VERA (ALOE BARBAODENSIS)

Usmonova Gulshod Ibrohimovna

Buxoro Davlat Universiteti o'qituvchisi, O'zbekiston

[*usmonovagulshod@gmail.com*](mailto:usmonovagulshod@gmail.com)

Jabborov Baxtiyor Iskandarovich

Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi, O'zbekiston

Ochilova Gulruxsor Azamatovna

Buxoro Davlat Universiteti talabasi, O'zbekiston

[*ochilovagulruxsor@gmail.com*](mailto:ochilovagulruxsor@gmail.com)

MEDICINAL PLANT - ALOE VERA (ALOE BARBAODENSIS)

Usmonova Gulshod Ibrohimovna

teacher of Bukhara State University , Uzbekistan

[*usmonovagulshod@gmail.com*](mailto:usmonovagulshod@gmail.com)

Jabborov Baxtiyor Iskandarovich

Buxoro davlat universiteti o'qituvchisi, O'zbekiston

Achilova Gulrukhsor Azamatovna

student of Bukhara State University, Uzbekistan

[*achilovagulrukhsor@gmail.com*](mailto:achilovagulrukhsor@gmail.com)

Annotatsiya: Dorivor o'simliklarni o'rganish, ularning xususiyatlarini aniqlash va xalq tabobatida qay maqsadlarda qo'llanilishini o'rganish hozirgi davrdagi dolzarb masalalardan biridir. Maqolada dorivor o'simliklardan Aloening botanik tasnifi, kimyoviy tarkibi, dorivorlik xususiyatlari va xalq tabobatida qo'llanilishi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Aloe barbaodensis, Aminokislotalar, Efir moylari, Fermentlar; Polisaxaridlar, Fitonsid

Abstract: Studying medicinal plants, determining their properties and what purposes they are used in folk medicine is one of the current issues. The article contains information about the botanical classification, chemical composition, medicinal properties and use of Aloe from medicinal plants in folk medicine

Keywords: Aloe barbaodensis, Amino acids, Essential oils, Enzymes; Polysaccharides, Phytoncid

KIRISH: Aloe o'simligi lolaguldoshlar (Liliaceae) oilasiga mansub, doimiy yashil o'simlik. Barglari qini yordamida poyada ketma-ket joylashadi, ko'pincha poyasining yuqori qismida to'pbarg hosil qiladi. Barglari qalin, sershira, yumshoq, qilichsimon, yuqori tomoni botiq, pastki tomoni do'ng bo'lib chiqqan, qirrasida tikanlar

bilan qoplangan, uzunligi 60-65 sm, qalinligi 12-15 mm ga yetadi. Gullari chiroyli va turli rangda bo'lib poyasining yuqori qismdagi to'pbarg o'rtasidan chiqqan uzun silindirsimon gul o'qiga joylashgan shingilni hosil qiladi. Mevasi-uch qirrali silindirsimon ko'sakcha.

TADQIQOT METODI VA METODOLOGIYASI

Aloe o'simligining vatani Afrikaning janubi sharqi hisoblanadi. MDH davlatlarida ikki turi: daraxtsimon aloe - алое древовидное va yo'l-yo'l aloe Gruziyada, Ukrainada va O'rta Osiyoda bir yillik o'simlik sifatida yetishtirilgan. Aloening 250 dan ortiq turlari mavjud bo'lib, ulardan faqat 15 tasi dorivor hisoblanadi. Dorivor xom ashyo olish uchun aloening 4 ta turidan foydalaniladi. Bular aloe vera (aloe barbaodensis), aloe daraxti (arborescens aloe), aloe sokotrinskoe (aloe succotrina) va ajoyib aloe (aloe freaks) hisoblanadi. Aloe vera (aloe barbaodensis) barcha turlar orasida eng shifobaxsh hisoblanadi. Aloe veraning Vatani Shimoliy Afrika, Kanar orollari va O'rta Yer dengizi sohilidagi mamlakatlari. Bugungi kunda o'simlik Xitoyda Xaynan orolida, Amerikada va boshqa mamlakatlarda plantatsiyalarda o'stiriladi. Dunyoda aloe veraning 200 dan ortiq turlari mavjud. Aloe vera bakteritsid, antiviral va antifungal xususiyatlarga ega tabiiy antibiotik sifatida ishlatiladi. Aloe o'simligining foydalaniladigan asosiy qismi bargi hisoblanadi. Aloe o'simligi barglarida 220 ga yaqin faol moddalarni o'z ichiga oladi: B vitaminlari - B1, B2, B6; provitamin A; C vitamini; E vitamini; Aminokislotalar; Efir moylari; Iz elementlari: yod, temir, sink, marganets, fluor, silikon, vanadiy, brom, fosfor, oltingugurt, mis va boshqalar; Antrakinon glikozidlar - aloin, emodin, nataloin; Fitontsidlar; Qatronlar; Fermentlar; Polisaxaridlar, kromonemalar va boshqa biologik faol moddalar.

TADQIQOT NATIJASI VA MUHOKAMA

Aloe vera (aloe barbaodensis) o'simligi tarkibi boyligi uchun ham ko'plab sohalarda foydali xomashyo hisoblanadi. Jumladan: Gastreontologiyada qo'llanilishi; ich qotishini yo'qotadi, ovqat hazm qilishni yaxshilaydi, ichak motorikasini yaxshilaydi va asemannan tufayli oshqozon shilliq qavatini tiklaydi, oshqozon va o'n ikki barmoqli ichak yarasini davolaydi. Aloe sharbatidan gastrit, enterokolit, kolit, gastroenteritda qo'llaniladi. Kam dozalarda qo'llangan aloe sharbati ovqatni hazm qilish jarayonini yengillashtiradi, safro ajralishini yaxshilaydi, ichaklar peristaltikasini normallashtiradi.

Dermatologiyada qo'llanilishi: Aloe bakteritsid yallig'lanishga qarshi, antioksidant va yaralarni davolovchi xususiyatga ega va turli dermatitlar, toshmalar, toshbaqa kasalligi, ekzema, akne, kuyish va to'shak yaralarini davolash uchun ishlatiladi. Aloe o'simligidan tayyorlangan jelidan ko'zlar ostidagi shishni, sovuqdan terining shikastlanishi, sivilsalar va furunkullarda foydalaniladi. Oftalmologiyada qo'llanilishi: Aloe sharbatidan kon'yuktivit, ko'z shishasimon

tanasining yallig'lanilishi, miopiya va hatto kataraktada ham foydalaniladi. Aloe sharbati tarkibidagi komponentlar ko'zning to'r pardasi va ko'z atrofidagi to'qimalarni qon bilan ta'minlashni yaxshilaydi. Aloe emulsiyasi quruq va ho'l epidermitlarga, nur bilan davolash natijasida 2-, 3- darajali kuygan joylarni tuzatishda qo'llaniladi.

Aloe davolash uchun tashqaridan ishlatilganda; teri kasalliklari, akne, qaynoq, pustuladan, yarani davolash uchun, lupus, ekzema uchun foydalaniladi. Aloe suvining tarkibida poliakaridlar mavjud bo'lib, ular teri ustida himoya plyonka hosil qiladi, uni himoya qiladi va yumshata oladi, hujayrada regeneratsiya jarayonini tezlatadi. Shu xususiyati tufayli aloe vera odatda teridagi qarri hujayralar parvarishi mahsulotlariga kiritiladi.

Ginekologiyada qo'llanilishi: bachadon bo'yi eroziyasi, bachadon miomasi, minstural siklning buzilishi, kandidoz, vaginoz, entometrioza, genital herpes, hayz bo'lmasligi va shamollashga qarshi vosita sifatida keng foydalaniladi. Kosmetologiyada qo'llanilishi: terini yumshatish va yoshartirish, terini namlatishda, qarish belgilariga qarshi kurashishda, ajinlarni yo'qotishda, shuningdek, aloe soch o'sishini rag'batlantiradi va tuzilishini tiklaydi.

Nafas olish kasalliklarida qo'llanilishi: sil, angina, yo'tal, tumov, bronxial astma, pnevmoniya, o'pka silini davolashda foydalaniladi.

Stomatologiyada qo'llanilishi: milk yallig'langanda, shishib og'riganda ham aloedan foydalaniladi. Shuningdek aloe bakteritsid xususiyatga ega bo'lib, u streptokokklar, stafilokokklar, tif va dizenteriya tayoqchalariga qarshi faol vosita hisoblanadi. Aloe bosh og'rig'I, turli nevrozlarda, noaniq etologiyaga ega bo'lgan bosh og'rig'ini yo'qotish uchun foydali vositadir. Aloe suyuq moddalar bilan zaharlanishda yordam beradi, toksinlarni yo'qotadi. Aloe sharbatiga temir qo'shib tayyorlangan sirob kamqonlikni davolashda ishlatiladi. Aloe tarkibida bakteriyalarning ko'payishini oldini oluvchi modda bor. Shuning uchun ham uning bargidan ari chaqqanda, terini pichoq yoki boshqa narsa bilan kesib olganda yiringlab ketmasligi uchun aloe bargini o'rtasidan uzunasiga yorib, dardmand joyga qo'yib bog'lanadi. Aloening suvli ekstrakti immunostimullovchi xususiyatga ega bo'lib, organizmni turli kasalliklardan himoya qiladi. Aloe ekstrakti noyob komponent hisoblanib oziq-ovqat sanoatida yogurtlar, shirinliklar va ichimliklar ishlab chiqarish uchun ishlatiladi. Yuqori aloe ekstrakti antioksidant, antibakterial, qayta tiklash va anti allergik xususiyatlarga ega. Aloe ekstrakti limfani tozalaydi, qon aylanishini yaxshilaydi, shuningdek kislorodni organlarga tashilishini tezlashtiradi, bu yurak va miya salomatligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'simlik tarkibidagi moddalar organizmdagi yomon va yaxshi xolesterin darajasini tartibga solib, qon tomirlarga tiqilib qolishiga to'sqinlik qiladi. Aloe veradan olingan jel 200 dan ortiq foydali moddalarni ichiga oladi. Bular minerallar, kislotalar, shu jumladan, inson tanasi tomonidan ishlab chiqilmaydigan, ammo ular miyaning muhim funksiyalarini, his-tuyg'ularni va uyquni boshqarish uchun zarurdir. Jel

tarkibidagi foliy kislotalari shifokorlar tomonidan homiladorlikni rejalashtirilayotgan ayollar uchun tavsiya etadi. Jel saraton lasalligini oldini oladi. Aloe kollagen ishlab chiqarishni rag'batlantiradi, shuning uchun ko'pincha miokard infarkti uchun tavsiya etiladi. O'imlik yurak-qon tomir kasalliklari bilan og'rigan keksa odamlarda tananing umumiy ohangini oshirish uchun ham foydalidir. Aloe Vera sharbati jigar sirrozining oldini olish uchun tavsiya etiladi. O'simliklar tarkibidagi ferment fosfatlar jigar funksiyasini tartibga soladi.

Foydalaniladigan o'simlik kamida 3 yoshda bo'lishi kerak. (Qancha o'simlikning Yoshi katta bo'lsa, ta'sir kuchi shuncha ko'p bo'lishi aniqlangan). Sarbatini olishdan oldin, o'simlikka 2 hafta davomida suv berilmaydi, undan keyin barglarni kesiladi (O'simlikning pastki yirik barglari olinadi). Kesilgan yaproqlar yuviladi va 7-10 kun davomida muzlatkichda sovutiladi. Aloe sharbatini olish uchun, barglari qaynatilgan suv bilan yuviladi, - taxminan 0,2 sm dan kichik bo'laklarga bo'linib, setka orqali siqiladi. Bundan tashqari, go'sht maydalagich orqali aloe barglarini o'tkazib yuborish va undan keyin pyuresi orqali sharbatni siqib olish mumkin.

Aloeni qo'llash mumkin bo'lmagan holatlar mavjud. Jumladan: homiladorlik davrida, gormonal moddalar, antraglikozidlar qon ketishini qo'zg'atishi mumkin; buyrak kasalligi, shuningdek, sistit, gemaroy, xoletsistit, gepatit A, yurak-qon tomir tabiati bilan bog'liq muammolar bo'lsa, allaergik reaksiyalari bo'lsa, onkologik kasalliklarda, bir necha murakkab kasalliklari bo'lsa, yengil terapevtik ta'sirda, qon ketishida, nefrit, rivojlangan gipertenziya va jiddiy yurak kasalliklarida foydalanish mumkin emas. Aloe qabul qilinishidan va uni qo'llashdan so'ng salbiy reaksiyalar kuzatilsa, qabul qilishni to'xtatish va shifokorga murojaat qilish kerak.

XULOSA

1. O'simlik tarkibidagi organik kislotalar, ichak florasini normalizatsiya qilish, bu jarayonda parchalanish jarayonini oldini olish vazifasini bajaradi;

2. Aloe dagi karotenoidlar A vitamini sintez qiluvchi moddalar guruhidir. Ular xolesterin darajasini pasaytiradi, yog 'almashinuvini normallashtiradi, shuningdek, retinaning sezuvchanligiga ta'sir qiladi;

3. Taninlar yallig'lanishga qarshi, gemostatik va bakteritsidlar vositasida ishlaydi;

4. C vitamini hujayra fermentlarining ajralmas qismi hisoblanadi. U to'qimalarning elastikligini ta'minlaydi, tishlarning to'qimalarini va ularning tomir devorlarini qalinlaydi, tananing himoya xususiyatlarini oshiradi;

5. Aloedagi fermentlar safro sekretsiyasini normallashtiradi, normal hazm qilish jarayonini ta'minlaydi, tananing keksayish jarayonini sekinlashtiradi;

6. Minerallar va bu dorivor o'simlikning iz elementlari toksinlar va shlaklar vujudini tozalashga yordam beradi. Ular metabolik jarayonlarga ta'sir qiladi, ularni normallashtiradi, immunitetni oshiradi, analjezik ta'sirga ega;

7. Qohotin qon tomirlari devorlarini kuchaytiradi, antialergik xususiyatlarga ega;

8. Flavonoidlar butun tanani ta'sir qiladi. Bu tabiiy tartibga soluvchilar bo'lib, ularning eng muhim vazifasi tashqi sharoitlarga moslashish bo'lib, dezinfektsion ta'sirga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jo'rayeva M.A. Dorivor o'simliklar atlası (o'quv qo'llanma) Toshkent. Noshir nashriyoti 2019. 5-6 bet.
2. Usmonova, Gulshod. "Medicinal Plants-Big Plantago (Planto Major)." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 8.8 (2021).
3. Xolmatov X.X., Axmedov U.A. Farmakognoziya— 1 qism.-Toshkent: Fan, 2007,- 408 bet.
4. Usmonova, Gulshod, and Gulruxsor Ochilova. "MEDICINAL PLANT-MOUNTAIN BASIN (ORIGANUM VULGARE)." International Scientific and Current Research Conferences. 2021.
5. Usmonova, Gulshod Ibrohimovna, and Gulruxsor Azamatovna Ochilova. "TUPROQNING BIOLOGIK FAOLLIGIDA MIKROORGANIZMLAR ROLI." Academic research in educational sciences 3.1 (2022): 63-67.
6. Ibrohimovna, Usmonova Gulshod, and Ochilova Gulruxsor Azamatovna. "MICROBIOLOGICAL ACTIVITY OF SOIL. REPRODUCTIVE ACTIVITY AND IMPORTANCE OF TUBERCLE BACILLI." Conferencea (2022): 257-259.
7. To'ymurodovna, Artikova Hafiza, and Usmonova Gulshod Ibrohimovna. "Soil Environment of Romitan District Which Located in Bukhara Region and Its Role in Plant Life." Eurasian Scientific Herald 5 (2022): 1-3.
8. To'ymurodovna, Artikova Hafiza, and Usmonova Gulshod Ibrohimovna. "Soil composition and its effects on fertility in romitan district." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.1 (2022): 701-704.
9. Usmonova, Gulshod. "РОЛЬ ПОЧВЕННОЙ СРЕДЫ В ЖИЗНИ РАСТЕНИЙ." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz) 8.8 (2021).
10. Ibrohimovna, Usmonova Gulshod, and Ochilova Gulruxsor Azamatovna. "МЕХАНИЧЕСКИЙ СОСТАВ ПОЧВ РОМИТАНСКОГО РАЙОНА И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА ПЛОДОРОДИЕ ПОЧВ." PEDAGOGS jurnali 7.1 (2022): 89-94.